

Adrian Pachciarz¹

Siła głosu Jana Pawła II przeciwko stosowaniu kary śmierci

Streszczenie: Artykuł opisuje sprzeciw Papieża Jana Pawła II w kwestii stosowania kary śmierci. Papież uznaje tę karę za niehumanitarną i sprzeczną z prawami człowieka. Jan Paweł II podkreśla rolę godności oraz prawa do życia każdego człowieka. Papież Polak twierdzi, że zła popełnionego przez przestępcę nie sposób naprawić poprzez odebranie mu życia. Kara śmierci jest niezgodna z duchem ewangelii. Artykuł przedstawia starania Papieża aby wyeliminować karę śmierci na całym świecie. Ukazuje również zmiany w Kościele katolickim spowodowaną nauką Papieża Polaka. Jan Paweł II był pierwszym papieżem który potępił zdecydowanie karę śmierci.

Słowa kluczowe: Papież Jan Paweł II, kara śmierci, religia, prawa człowieka, humanitaryzm, prawo karne, miłosierdzie.

The strength of the voice of John Paul II against the death penalty

Summary: The article describes the opposition of Pope John Paul II in the application of the death penalty. The Pope acknowledges that the penalty for inhumane and contrary to human rights. John Paul II emphasizes the role of dignity and right to life of every human being. Polish Pope says that the evil committed by the offender can not be remedied by taking away life. The death penalty is incompatible with the spirit of the gospel. The article presents the Pope's efforts to eliminate the death penalty worldwide. Also shows a change in the Catholic Church caused by the science of the Polish Pope. John Paul II was the first pope who condemned strongly the death penalty.

Key words: Pope John Paul II, death penalty, religion, human rights, humanitarianism, criminal law, mercy.

¹ Mgr Adrian Pachciarz – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Święty Jan Paweł II od początku swojego pontyfikatu, trwającego blisko 26 lat, zawsze podkreślał w swym nauczaniu zasadniczą rolę godności przysługującej każdemu człowiekowi oraz jego naturalnego prawa do życia, od momentu poczęcia aż po naturalną śmierć. Konsekwencją owego stanowiska było apelowanie o wyeliminowanie kary śmierci z systemów prawnych współczesnych państw, zarówno tych demokratycznych, jak i krajów zmagających się z wojnami, dyktaturami, o władniętych systemem totalitarnym. Warto nadmienić, iż był to pierwszy, tak odważny, głos następcy świętego Piotra na stolicy Apostolskiej, tak zdecydowanie potępiający karę główną. Papież Polak podniósł, że zła, które popełnia przestępca, nie sposób naprawić poprzez odebranie mu życia. Życie to uświęcony dar, będący w posiadaniu Boga, a nie sędziego, urzędnika państwowego i przepisów prawno-karnych.

1. Wstęp

Chrześcijańska tradycja, aż do epoki konstantyńskiej była niezwykle stanowcza w kwestii niestosowania kary głównej, jednakże w następnych wiekach stopniowo zaczęła ją usprawiedliwiać². Stosunek kościoła katolickiego do kary głównej zdominowany był przez wieki poprzez poglądy św. Tomasza z Akwinu, który dozwalał na jej stosowanie, argumentując to teorią tzw. obrony własnej³. Polegać ona miała na przekonaniu, iż skoro społeczność jest swoistą całością, to wszystko co wobec tego ogółu stanowi zagrożenie, może być dla jego dobra wyeliminowane, a więc również i konkretny przestępca. Dziś jednakże takie stanowisko sprzeczne jest z „głoszoną przez Kościół prawdą o godności i wynikającej z niej podmiotowości każdej osoby ludzkiej, a więc także przestępcy, w życiu społecznym”⁴.

E. Staniek, wskazując na fakt, iż w Nowym Testamencie odnajdujemy wezwanie do przebaczenia i otwarcia przed przestępcą drogi do jego nawrócenia, stwierdza, iż to owo nowe w kontekście Starego Testamentu, ustanowienie obowiązuje zarówno sam Kościół Chrystusowy oraz tych którzy do niego

² *Encyklopedia Chrześcijaństwa. Historia i współczesność. 2000 lat nadziei*, Kielce 2000, s. 327.

³ P. Nitecki, *Czy Kościół dopuszcza karę śmierci?*, „Nowe Życie” 2010, nr 11, http://www.nowezycie.archidiecezja.wroc.pl/stara_strona/numery/112010/10.html [1.04.2016].

⁴ Tamże.

należą⁵. Tym samym „W kościele nikt nie ma prawa wydawać wyroku śmierci. A jeśli w przeszłości ktoś to czynił, naruszał prawo do nawrócenia i za to będzie odpowiadał przed Bogiem osobiście”⁶. Chrześcijanie winni zawsze wykazywać troskę o to aby kary były sprawiedliwe oraz właściwe, przy tym nie muszą być one degradujące tak dla społeczeństwa jak i samego przestępcy⁷.

W stanowisku Kościoła katolickiego w kwestii stosowania kary śmierci mamy tym samym do czynienia ze swoistą ewolucją. Dostrzegalne jest rosnące napięcie pomiędzy tradycyjnym nauczaniem, które akceptowało karę główną jako słuszną w ściśle określonych przypadkach, a nowymi wątkami w podejściu do omawianego zagadnienia w stanowiskach trzech ostatnich papieży⁸.

Jak widoczna jest ewolucja w nauczaniu Kościoła o karze śmierci, którą zawdzięczamy Janowi Pawłowi II niechaj świadczy, że jeszcze do XIX wieku zarówno hierarchowie jak i teologowie nie brali udziału w dyskusji odnośnie zasadności najwyższej z kar. Bez wyraźnych zastrzeżeń i sprzeciwu uznawano tezę, iż kara śmierci jest nieodzownym środkiem ochrony społeczeństwa⁹. Jeszcze w 1930 roku papież Pius XI w encyklice *Casti conubii* wyrażał aprobatę dla korzystania z kary głównej¹⁰.

M. Mitera wskazuje, iż już pod koniec XX wieku postawę Kościoła określało się czasem jako bliską abolicji de facto i „wprawdzie nie zostało przezeń zanegowane prawo władzy państwowej do kształtowania i realizowania określonej polityki kryminalnej, jednak utrzymywanie kary śmierci przestało być postrzegane jako konieczny element prawidłowego funkcjonowania społeczeństw”¹¹. Rozwój myśli abolicjonistycznej w łonie Kościoła katolickiego nastąpił gwałtownie, ponieważ w samym prawodawstwie Watykanu kara śmierci istniała

⁵ E. Staniek, *Strażnicy życia i sprawiedliwości, rekolekcje dla lekarzy i prawników*, Kraków 2009, s. 66.

⁶ Tamże.

⁷ T. Shannon, *Chrześcijaństwo*, [w:] P. Morgan, C. Lawton (red.), *Problemy etyczne w tradycjach sześciu religii*, Warszawa 2007, s. 288.

⁸ Z. Stawrowski, *Dylematy kary śmierci na antropologicznym tle*, „Chrześcijaństwo, świat polityka. Zeszyty społecznej myśli Kościoła” 2015, nr 2(19), s. 28, http://www.chsp.waw.pl/images/wydania/2015/2/19_Stawrowski.pdf [1.04.2016].

⁹ M. Mitera, *Kara śmierci – historia i współczesność*, [w:] M. Mitera, M. Zubik, *Kara śmierci w świetle doświadczeń współczesnych systemów prawnych*, Warszawa 1998, s. 43–44, <http://www.hfhrpol.waw.pl/pliki/MarekZubikKaraSmierciWSwietleDoswiadczenWspolczesnychSystemowPrawnych.pdf> [1.04.2016].

¹⁰ Tamże, s. 44.

¹¹ Tamże.

jeszcze w latach 60 ubiegłego wieku, a paragraf ten zniósł dopiero papież Paweł VI¹².

Można zaryzykować stwierdzenie, że od czasów Starego i Nowego Testamentu, z wyjątkiem stanowiska św. Augustyna i św. Tomasza, po czasy Jana Pawła II „teolodzy – moralisci chrześcijańscy nic znaczącego na temat kary śmierci nie powiedzieli i prawu objawionemu, zwłaszcza w Nowym Testamencie, gdzie brak jest aprobaty moralnej dla kary śmierci, nic przeciwstawić nie można. Poza jednym – nie mającym nic wspólnego z moralnością, a wyłącznie z użytecznością – kara śmierci jest użyteczna, bo eliminuje ludzi groźnych dla państwa (społeczeństwa), a więc jest narzędziem jego ochrony”¹³.

2. Kara śmierci w encyklice *Evangelium vitae* oraz w Katechizmie Kościoła katolickiego

Jan Paweł II w encyklice *Evangelium vitae* z roku 1995 stwierdza we wprowadzeniu: „Kościół jest świadom, że Ewangelia życia, przekazywana mu przez Chrystusa, wzbudza żywy i poważny odzew w sercu każdego człowieka, tak wierzącego jak i niewierzącego, ponieważ przerastając nieskończenie jego oczekiwania, zarazem w zadziwiający sposób współbrzmi z nimi. Mimo wszelkich trudności i niepewności każdy człowiek szczerze otwarty na prawdę i dobro może dzięki światłu rozumu i pod wpływem tajemniczego działania łaski rozpoznać w prawie naturalnym wypisanym w sercu (por. Rz 2, 14–15) świętość ludzkiego życia od poczęcia aż do kresu oraz dojść do przekonania, że każda ludzka istota ma prawo oczekiwać absolutnego poszanowania tego swojego podstawowego dobra. Uznanie tego prawa stanowi fundament współżycia między ludźmi oraz istnienia wspólnoty politycznej”¹⁴.

Papież w omawianej encyklice twierdzi, że człowiek żyjący w obecnych czasach zostaje zmuszony, aby każdego dnia opowiadać się po stronie dobra lub szeroko pojętego zła. Dokonuje więc wyborów pomiędzy „kulturą życia” a „kulturą śmierci”¹⁵.

¹² Wywiad z Janem Turnauem przeprowadzony przez Michała Stangreta, <http://www.emetro.pl/emetro/1,85648,5793244.html> [1.04.2016].

¹³ L. Paprzycki, R. Paprzycki, *Chrześcijański punkt widzenia*, „Palestra” 2001, nr 3–4, s. 13, http://palestra.pl/upload/14/22/52/1422525801_.pdf [1.04.2016].

¹⁴ Jan Paweł II, *Encyklika Evangelium vitae, pkt. 2*, [w:] *Encykliki Ojca Świętego Bł. Jana Pawła II*, Kraków 2011, s. 546.

¹⁵ R. Tokarczyk, *Prawa narodzin, życia i śmierci*, Warszawa 2010, s. 43.

W encyklice *Evangelium vitae* Jan Paweł II swe rozważania dotyczące kary głównej rozpoczyna w punkcie 27 – „Do znaków nadziei trzeba zaliczyć fakt, że w wielu kręgach opinii publicznej wzrasta nowa wrażliwość coraz bardziej przeciwna wojnie jako metodzie rozwiązywania konfliktów między narodami i coraz aktywniej poszukująca skutecznych sposobów powstrzymywania – choć „bez użycia przemocy” – uzbrojonych agresorów”. W tej samej perspektywie należy widzieć coraz powszechniejszy sprzeciw opinii publicznej wobec kary śmierci, choćby stosowanej jedynie jako narzędzie „uprawnionej obrony” społecznej: sprzeciw ten wynika z przekonania, że współczesne społeczeństwo jest w stanie skutecznie zwalczać przestępczość metodami, które czynią przestępce nieszkodliwym, ale nie pozbawiają go ostatecznie możliwości odmiany życia¹⁶.

Jan Paweł II z całą mocą podkreśla, iż życie ludzkie jest święte. Przykazanie „Nie będziesz zabijał” jest nakazem Bożym, który ukazuje człowiekowi, że Bóg Stwórca jest absolutnym Panem życia człowieka, ukształtowanego na Jego obraz i podobieństwo. Życie każdej osoby to nienaruszalna świętość, którą otrzymujemy jako dar. Tak więc, to Bóg, a nie inny człowiek jest jego obrońcą, to w rękach Boga życie nasze nabiera wartości, które sprawiają, iż naszym celem jest przyszłe zbawienie. Bóg natomiast jako dawca życia jest również i sędzią, dla każdego zamachu na świętość tego daru, a sama istota przykazania V stanowi podstawę współżycia społecznego¹⁷.

Zabicie drugiego człowieka stanowi więc grzech szczególnie ciężki. Papież ukazuje jednak dylematy, jakie związane są z kwestią uprawnionej obrony koniecznej przed napastnikiem, podkreślając, iż obrona takowa jest zarówno prawem, jak i obowiązkiem podmiotu, który odpowiedzialny jest za życie drugiej osoby, za rodzinę, za państwo. Istnieje wobec tego możliwość uśmiercenia napastnika, by ten zaprzestał szkodenia społeczeństwu i jego podstawowym dobrom. W takim przypadku śmierć zsyła na siebie sam przestępca, nie szanujący podstawowych prawd i cnót moralnych¹⁸.

Ojciec Święty punkcie mówiąc o karze śmierci w punkcie 56 *Evangelium vitae* stwierdza, że „Zarówno w Kościele, jak i w społeczności cywilnej oraz powszechnej zgłasza się postulat jak najbardziej ograniczonego jej stosowania albo wręcz całkowitego zniesienia. Problem ten należy umieścić w kontekście sprawiedliwości karnej, która winna coraz bardziej odpowiadać godności człowieka, a tym samym – w ostatecznej analizie – zamysłowi Boga względem człowieka i społeczeństwa. Istotnie, kara wymierzana przez społeczeństwo ma

¹⁶ Jan Paweł II, *Evangelium vitae*, pkt. 27, [w:] *Encykliki Ojca Świętego...*, dz.cyt., s. 568.

¹⁷ Tamże, pkt. 52–53, s. 590.

¹⁸ Tamże, pkt. 55, s. 592.

przede wszystkim na celu „naprawienie nieporządku wywołanego przez wykroczenie”. Władza publiczna powinna przeciwdziałać naruszaniu praw osobowych i społecznych, wymierzając sprawcy odpowiednią do przestępstwa karę, jako warunek odzyskania prawa do korzystania z własnej wolności. W ten sposób władza osiąga także cel, jakim jest obrona ładu publicznego i bezpieczeństwa osób, a dla samego przestępcy kara stanowi bodziec i pomoc do poprawy oraz wynagrodzenia za winy¹⁹.

Jan Paweł II zawarł rdzeń swych rozważań dotyczących kary głównej w następującym twierdzeniu – „Jest oczywiste, że aby osiągnąć wszystkie te cele, wymiar i jakość kary powinny być dokładnie rozważone i ocenione, nie powinny sięgać do najwyższego wymiaru, czyli do odebrania życia przestępcy, poza przypadkami absolutnej konieczności, to znaczy gdy nie ma innych sposobów obrony społeczeństwa. Dzisiaj jednak, dzięki coraz lepszej organizacji instytucji penitencjarnych, takie przypadki są bardzo rzadkie, a być może już nie zdarzają się wcale²⁰.”

Swie rozważania dotyczące kary głównej w omawianej encyklice, kończy Papież stwierdzeniem, iż pozostaje w mocy zasada wskazana przez nowy Katechizm Kościoła Katolickiego, która brzmi: „Jeśli środki bezkrwawe wystarczają do obrony życia ludzkiego przed napastnikiem i do ochrony porządku publicznego oraz bezpieczeństwa osób, władza powinna stosować te środki, gdyż są bardziej zgodne z konkretnymi uwarunkowaniami dobra wspólnego i bardziej odpowiadają godności osoby ludzkiej²¹.”

K. Glombik uznaje, iż omawiana encyklika „bierze pod uwagę przede wszystkim aktualną sytuację kulturową i stanowi apel w obronie życia dzisiaj. Papież zamierza towarzyszyć i sprzyjać faktowi narastającej tendencji, która domaga się jak najbardziej ograniczonego stosowania albo wręcz całkowitego zniesienia kary śmierci. Jest to zaproszenie związane z odpowiedzialnością i wykraczające poza uproszczone demagogie, aby rozwój społeczności dokonywał się według prawa i obyczajów²².” Dokument ten jawi się jako swoisty przykład rozwoju i ewolucji nauki Kościoła, odnoszącej się do problematyki moralnej, wedle której w nowoczesnym państwie prawa nie występują już warunki, które usprawiedliwiały by stosowanie kary głównej²³.

¹⁹ Tamże, pkt. 56, s. 592–593.

²⁰ Tamże, pkt. 56, s. 593.

²¹ Tamże.

²² K. Glombik, *Ecclesia non sinit sanguinem. Kara śmierci w tradycji Kościoła katolickiego*, „Ateneum Kapłańskie” 2003, z. 3 (565) t. 140, http://web.diecezja.wloclawek.pl/Ateneum/globmik_565.htm [1.04.2016].

²³ Tamże.

Trafnie stwierdza J. Jasiński, że „Dla sprawy kary śmierci encyklika *Evangelium Vitae* jest dokumentem wielkiej wagi. W państwach, w których przeważa ludność katolicka, przed Kościołem lokalnym stawia ona zadanie zjednoczenia społeczności ludzi wierzących do zawartego w niej przesłania, władzom, które jeszcze tego nie uczyniły, podsuwa potrzebę porzucenia stosowania kary śmierci”²⁴. Nadmienię w tym miejscu, iż w mej ocenie owa encyklika winna mieć wpływ nie tylko w kręgu państw katolickich w związku z powszechnym i uniwersalnym autorytetem nauczania Jana Pawła II, który kierował swe słowa tak wobec chrześcijan, wyznawców innych religii oraz osób niewierzących.

Z kolei A. Zoll dokonując analizy 56 pkt. Encykliki *Evangelium vitae* argumentuje m.in., że kara śmierci dla osoby na nią skazanej nie spełnia żadnej z istotnych cech kary, która winna stanowić nowy bodziec i pomoc w poprawie oraz wynagrodzenie winy. Kara „powinna być przeżyta, ma z niej wyciągnąć sprawca wnioski odnośnie do dalszego swojego życia już po jej odbyciu. Oczywiście, kara śmierci takiej możliwości nie daje”²⁵.

Główna myśl Jana Pawła II mająca na celu ukazanie, że współcześnie nie należy stosować kary śmierci, stanowiła w nauczaniu Kościoła nową jakość i pomimo swego ostrożnego tonu, poddała w wątpliwość zaistnienie jakichkolwiek powodów, by pozbawić życia przestępcy²⁶. Poprzez stanowisko Jana Pawła II popierające abolicjonistów, tak hierarchowie poszczególnych kościołów chrześcijańskich zaczęli coraz bardziej zdecydowanie i odważniej opowiadać się przeciw karze śmierci, jak i dostrzec można zmiany, jakie następowały w oficjalnych dokumentach, czego przykładem być może Katechizm Kościoła Katolickiego i jego punkt 2266, który w pierwotnej formie stanowił, iż prawowita władza posiada uzasadnione prawo oraz obowiązek do wymierzenia stosownej kary, łącznie z zastosowaniem kary śmierci.

Jan Paweł II zrewidował zawarte w Katechizmie Kościoła Katolickiego a wywodzące się z nauk św. Tomasza z Akwinu, tradycyjne nauczanie w kwestii stosowania kary śmierci. W związku z tym ówczesny kardynał J. Ratzinger podczas prezentacji encykliki w Biurze Prasowym Stolicy Apostolskiej w dniu 30 marca 1995 roku, wspomniał już o konieczności przeredagowania fragmen-

²⁴ J. Jasiński, *Kościół wobec kary śmierci*, „Państwo i Prawo” 1995, R. L, z. 7 (593), s. 56.

²⁵ A. Zoll, *Kara śmierci – refleksje prawne z perspektywy chrześcijańskiej*, „Chrześcijaństwo, świat polityka. Zeszyty społecznej myśli Kościoła” 2015, nr 2 (19), s. 45, http://www.chsp.waw.pl/images/wydania/2015/2/19_Zoll.pdf [1.04.2016].

²⁶ A. Boniecki, K. Kolenda-Zalewska, *Zrozumieć Papieża. Rozmowy o Janie Pawle II*, Kraków 2012, s. 230.

tów Katechizmu, które odnoszą się do kwestii kary głównej²⁷. Już po ukazaniu się *Evangelium vitae* J. Ratzinger stwierdził, że Papież „nie wyklucza, iż może zaistnieć sytuacja, w której nie sposób obronić inaczej ładu publicznego i bezpieczeństwa jednostki, ale jego zastrzeżenia wobec kary śmierci są w encyklice wyrażonej jeszcze mocniej niż w katechizmie”²⁸.

Katechizm Kościoła Katolickiego w punkcie 2266 stanowi, że „Wysilek państwa, aby nie dopuścić do rozprzestrzeniania się zachowań, które łamią prawa człowieka i podstawowe zasady obywatelskiego życia wspólnego, odpowiada wymaganiu ochrony dobra wspólnego. Prawowita władza publiczna ma prawo i obowiązek wymierzania kar proporcjonalnych do wagi przestępstwa. Pierwszym celem kary jest naprawienie nieporządku wywołanego przez wykroczenie. Gdy kara jest dobrowolnie przyjęta przez winowajcę, ma wartość zadośćuczynienia. Poza ochroną porządku publicznego i bezpieczeństwa osób kara ma wartość leczniczą; powinna w miarę możliwości przyczynić się do poprawy winowajcy”²⁹.

Kolejny punkt 2267 stwierdza z kolei, że „Kiedy tożsamość i odpowiedzialność winowajcy są w pełni udowodnione, tradycyjne nauczanie Kościoła nie wyklucza zastosowania kary śmierci, jeżeli jest ona jedynym dostępnym sposobem skutecznej ochrony ludzkiego życia przed niesprawiedliwym napastnikiem. Jeżeli jednak środki bezkrwawe wystarczą do obrony i zachowania bezpieczeństwa osób przed napastnikiem, władza powinna ograniczyć się do tych środków, ponieważ są bardziej zgodne z konkretnymi uwarunkowaniami dobra wspólnego i bardziej odpowiadają godności osoby ludzkiej. Istotnie dzisiaj, biorąc pod uwagę możliwości, jakimi dysponuje państwo, aby skutecznie ukarać zbrodnię i unieszkodliwić tego, kto ją popełnił, nie odbierając mu ostatecznie możliwości skruchy, przypadki absolutnej konieczności usunięcia winowajcy są bardzo rzadkie, a być może już nie zdarzają się wcale”³⁰.

²⁷ K. Glombik, dz.cyt.

²⁸ D. Szeleszczuk, *Stanowisko Jana Pawła II wobec kary śmierci*, [w:] A. Grześkowiak (red.), *Zagadnienia prawa karnego na tle nauczania Jana Pawła II*, Lublin 2006, s. 285.

²⁹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, <http://www.katechizm.opoka.org.pl/rkIII-2-2.htm>. Wcześniejsza wersja Katechizmu na wstępie tego punktu stwierdzała, iż „Ochrona wspólnego dobra społeczeństwa domaga się unieszkodliwienia napastnika. Z tej racji tradycyjne nauczanie Kościoła uznało za uzasadnione prawo i obowiązek prawowitej władzy publicznej do wymierzania kar odpowiednich do ciężaru przestępstwa, nie wykluczając kary śmierci w przypadkach najwyższej wagi. Z analogicznych racji sprawujący władzę mają prawo użycia broni w celu odparcia napastników zagrażających państwu, za które ponoszą odpowiedzialność”.

³⁰ Tamże.

3. Sprzeciw Jana Pawła II wobec kary śmierci. Głos Papieża o wyeliminowaniu kary głównej jako przejaw poszanowania praw człowieka

Papież domaga się w swym nauczaniu, aby przestępca poniósł zasłużoną karę za swą zbrodnię, ale przy silnym zagwarantowaniu mu poszanowania jego godności, eksponując tym samym ducha humanitaryzmu. Koniecznym elementem wymiaru sprawiedliwości jest prawo do słusznego i rzetelnego procesu oraz niezawisłości sądu, który dołoży wszelakich starań, aby sprawiedliwie i adekwatnie do stopnia zawinienia osądzić przestępcę.

Ów swoisty margines bezpieczeństwa, który częstokroć podkreślają retencjonści, tj. podniesione wyżej przypadki wyjątkowe, dziś już nie mają miejsca. Zakłady karne posiadają obecnie takie technologie, wyspecjalizowany personel oraz grono specjalistów mających za cel opiekę nad skazanymi, iż możliwe jest ich całkowite odseparowanie od społeczeństwa, jeśli stanowią oni nadal fundamentalne zagrożenie dla obywateli i bezpieczeństwa publicznego.

Kara dożywotniego pozbawienia wolności stanowić powinna górną granicę dolegliwości karnej, pełniąc tym samym funkcję zabezpieczenia społeczeństwa przed najbardziej okrutnymi zbrodniarzami³¹. Kara ta, tym samym, może czynić zadość społecznemu poczuciu sprawiedliwości pod warunkiem, iż społeczeństwo pozna jej zasadność i uzna jej wyższość nad zabijaniem na podstawie wyroku sądu.

Papież, dokonując szczegółowej analizy najwyższego wymiaru kary, sięgał do najbardziej zasadniczej, antropologicznej i teologicznej argumentacji dotyczącej życia ludzkiego, przeciwko zabijaniu drugiego człowieka z jakichkolwiek powodów, kimkolwiek by on był, a tym samym potępiał mord w majestacie prawa, tj. zasadność najokrutniejszej z kar – kary śmierci. Mocą swego autorytetu sięgał Jan Paweł II do podstaw orędzia chrześcijańskiego opartego na miłosierdziu³².

P. Nitecki uznaje, iż Jan Paweł II przedkładał „prymat fundamentalnej zasady poszanowania życia nad dyskusyjną tezę o pozytywnym wpływie orzekania i wykonywania kary śmierci na zabezpieczenie porządku publicznego”³³. Stanowisko Papieża obok argumentów natury prawnej ma swe podłoże również i w oparciu o Objawienie Boże, iż obrona życia każdego człowieka obowiązuje

³¹ A. Marek, *Prawo karne w pytaniach i odpowiedziach*, Toruń 2004, s. 142.

³² P. Nitecki, *Jan Paweł II o karze śmierci*, http://www.nowezycie.archidiecezja.wroc.pl/stara_strona/numery/092006/03.html [1.04.2016].

³³ Tamże.

zawsze, jest bowiem prawem uniwersalnym od którego to nie ma jakichkolwiek wyjątków³⁴.

Według Jana Pawła II, „Życie zaś, zwłaszcza ludzkie, należy wyłącznie do Boga: kto podnosi rękę na życie człowieka, podnosi rękę na samego Boga”³⁵. Papież w swym nauczaniu podkreślał wielokrotnie, że każdy ma prawo do życia, obojętnie czy jest osobą młodą, czy starą, zdrową, czy też schorowaną, biedną lub bogatą wreszcie, czy jest ofiarą lub napastnikiem. Ten ostatni musi być przez władze i stanowione prawo, sprawiedliwie, często surowo i adekwatnie do winy ukarany, aczkolwiek i jemu przynależna jest jego niezbywalna godność. A państwo poprzez przepis prawa karnego nie może unicestwić go, dokonując tym samym mordy, usankcjonowanego aktem normatywnym. Kat stawałby się w przypadku egzekucji zabójcą.

To władza publiczna ma obowiązek przeciwdziałać naruszaniu prawa, a wobec sprawcy już dokonanego i sprawiedliwie osądzonego czynu przestępczego zobligowana jest orzec odpowiednią karę, poprzez którą jest on w stanie odzyskać prawo do korzystania z własnej wolności. Tym samym, chroniony jest ład i porządek publiczny, a przestępca ma szansę na odkupienie swych win. Zatem to nie odwet, ani nie krwawa zemsta, a raczej chęć sprawiedliwego osądu, z poszanowaniem godności ludzkiej, są celem współczesnego systemu karnego. Każdy zasługuje na szansę poprawy, okazania mu miłosierdzia, a jedynym sędzią życia powinien być Bóg.

Wnioskować należy, iż Jan Paweł II aprobował główne argumenty przeciwników kary śmierci. Z całą mocą podkreślał niezgodność tej kary z zasadą humanizmu oraz jej negatywny wpływ na kulturę społeczną. Istotnym czynnikiem, często podkreślanym przez abolicjonistów, świadczącym o nieużyteczności kary głównej jest jej nieużyteczność, potwierdzona badaniami naukowymi, które w sposób jednoznaczny ukazują brak wpływu jej stosowania na poziom przestępczości. Kolejny argument to nieodwracalność tej kary, a więc brak możliwości naprawienia ewentualnej pomyłki sądowej³⁶.

Papież-Polak problematykę kary głównej „postrzegał w kontekście sprawiedliwości karnej, która powinna uwzględniać ochronę i naprawę ładu publicznego, bezpieczeństwo ludzi oraz poszanowanie godności ludzkiej przestępcy”³⁷.

P. Nitecki w swych rozważaniach trafnie uznał, że Ojciec Święty w swym nauczaniu wystąpił „przeciwko fałszywemu racjonalizmowi i relatywizmowi moral-

³⁴ Tamże.

³⁵ *Skarbiec myśli Jana Pawła II*, Wrocław 2006, s. 198.

³⁶ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2009, s. 251.

³⁷ http://www.centrumjp2.pl/wikipj2/index.php?title=Kara_%C5%9Bmierci [1.04.2016].

nemu zwolenników kary śmierci, dowodząc, iż nie godzi się nawet dla osiągnięcia niewątpliwie dobrego celu, jakim jest zapewnienie spokoju i bezpieczeństwa porządnej części społeczeństwa, posługiwać się złym środkiem, jakim jest pozbawienie życia człowieka, którego postępowanie stanowi zagrożenie owego pokoju społecznego³⁸.

Stanowisko Jana Pawła II w kwestii kary śmierci związane jest wiarą w ewangeliczną prawdę, zgodnie z którą zła popełnionego przez przestępcę nie niweluje się innym złem, jakim to z całą pewnością jest pozbawienie życia człowieka, „zaś wierne respektowanie prawa Bożego nie zagraża nikomu, gdyż zło w swej najgłębszej istocie zwycięża się tylko dobrem”³⁹. P. Nitecki, podkreśla, iż Ojciec Święty odrzucał stosowanie kary głównej jako „wyraz tendencji do płacenia jakby przez przestępcę za ewentualne przyszłe zbrodnie” argumentując przy tym, iż każdy człowieka, nawet ciężki przestępca posiada zakorzenioną w Bożym zamyśle, niezbywalną godność, uzasadniając jednocześnie iż zawsze istnieje szansa na jego nawrócenie⁴⁰.

W swym nauczaniu dotyczącym problematyki kary śmierci, Jan Paweł II absolutnie nie lekceważy argumentu o „konieczności ochrony ludzkiej godności i praw człowieka przed potencjalnymi czynami przestępcy”⁴¹. P. Nitecki podsumowuje więc, iż „Godząc zatem troskę o porządek społeczny z respektowaniem prawa do życia, wskazuje na inne możliwości ochrony przed przestępcą i na konieczność poszukiwania takich środków owej obrony, które zapewniając spokój publiczny, nie naruszają jednocześnie podstawowego prawa do życia”⁴². Środkiem takim uważam może być kara dożywotniego pozbawienia wolności. Jednakże mając na celu zachowanie humanitaryzmu i poszanowania godności nawet skrajnego przestępcy, uznaję, iż kara ta powinna zapewniać choćby minimalny stopień kontaktu ze światem zewnętrznym, przejawiającym się z kontaktem z rodziną podczas tzw. „widzeń, prawem do korespondencji czy też ściśle ograniczonym uprawnieniem do spacerów w asyście służby więziennej na terenie zakładu karnego.

Kolejnym dowodem, który popiera tezę, iż Jan Paweł był w swych przekonaniach abolicjonistą, co wynikało z Jego opinii o świętości każdego życia, obojętnie czy było to życie ofiary czynu przestępczego czy też napastnika, przestępcy oraz poszanowania godności każdej osoby, były rozliczne apele do przywódców

³⁸ P. Nitecki, *Jan Paweł II o karze śmierci*, http://www.nowezycie.archidiecezja.wroc.pl/stara_strona/numery/092006/03.html [1.04.2016].

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Tamże.

⁴² Tamże.

państw, gdzie zachowana została kara śmierci, aby ci odchodzili od karania śmiercią oraz usilne prośby o ich akty łaski wobec konkretnych osób, wobec których istniało zagrożenie na skazanie tą karą, lub też oczekiwali oni na egzekucję w celach śmierci.

Jako przykład takiej działalności możemy przedstawić, zabiegi Jana Pawła II mające na celu przekonanie prezydenta Gwatemali Alfonsa Tortillo, by ten zawiesił wykonanie kary śmierci na skazanych na najwyższą z kar. Autorytet Papieża okazał się na tyle silnym argumentem, iż prezydent Gwatemali nie tylko aktem łaski ocalił życie owych skazanych, ale i zobowiązał się, że do końca swego urzędowania nie podpisze żadnego dokumentu zawierającego wyrok śmierci wobec osądzonego przestępcy⁴³. Ojciec Święty zaapelował również o powstrzymanie egzekucji osób skazanych na karę główną za udział w masakrach ludności w Rwandzie w 1994 roku⁴⁴.

Dopiero po śmierci Jana Pawła II okazało się, że w roku 1981 uratował On życie późniejszego prezydenta Korei Południowej i laureata Pokojowej Nagrody Nobla, Kim De Dzunga, który został oskarżony przez ówczesnego prezydenta Chun Doo-hwana o inspirowanie antyrządowych zamieszek. Gdy wiadomość ta dotarła do Papieża, Ten wystosował list z prośbą o łaskę dla skazanego. Apel o życie skazanego, okazał się skuteczny. Kim de Dzung został ułaskawiony⁴⁵.

W orędziu z 1 stycznia 1997 roku na XXX Światowy Dzień Pokoju, Papież argumentował, iż „Przebaczenie bowiem nie usuwa ani nie umniejsza konieczności naprawienia zła, będącej nakazem sprawiedliwości, lecz zmierza do ponownego włączenia osób i grup do społeczności, a państw do wspólnoty narodów. Żadna kara nie powinna deptać niezbywalnej godności winowajcy. Droga do skruchy i rehabilitacji musi być zawsze otwarta”⁴⁶.

W roku 1998 Jan Paweł II ponownie oficjalnie zabrał głos w kwestii kary śmierci, podczas orędzia *Urbi et Orbi*, gdzie apelował następującymi słowami: „Niech dzięki Bożemu Narodzeniu umocni się na całym świecie poparcie dla stosownych i pilnie potrzebnych działań, które położą kres produkcji zbrojeniowej i handlowi bronią, pozwolą strzec ludzkiego życia, znieść karę śmierci...”⁴⁷.

⁴³ Lekcje religii z Janem Pawłem II. *Czytamy Papieża. Kara śmierci i genetyka*. 29 marca 2007 r. – z. 11. *Etyka, cz. II: kara śmierci, genetyka*, dodatek do „Gazety Wyborczej”, s. 11.

⁴⁴ D. Szeleszczuk, dz.cyt., s. 289.

⁴⁵ <http://religia.tv/index.php?typ=beatyfikacjanews&id=824> [22.06.2012].

⁴⁶ Jan Paweł II, *Przebacz a zaznasz pokoju*, Orędzie na XXX Światowy Dzień Pokoju z 1 stycznia 1997 r., http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/pokoj1997_08121996.html [1.04.2016].

⁴⁷ http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/urbi/documents/hf_jp-ii_mes_25121998_urbi_pl.html [1.04.2016].

Ojciec Święty w dniu 23 stycznia 1999 roku w Meksyku, podczas mszy św. w Bazylice Matki Bożej w Guadalupe apelował: „(...)Trzeba położyć kres nieuzasadnionemu stosowaniu kary śmierci! (...) Nie można tolerować wszystkich tych przejawów zła, które wołają o sprawiedliwość do nieba, a dla chrześcijan są wezwaniem do zmiany stylu postępowania i do udziału w życiu społecznym bardziej zgodnego z ich wiarą. Musimy budzić sumienia ludzi Ewangelią, aby uświadomić im w pełni ich wzniosłe powołanie dzieci Bożych”⁴⁸.

Z kolei w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej w Saint Louis 27 stycznia 1999 roku Papież stwierdził, że „Znakiem nadziei jest coraz powszechniejsze uznanie zasady, że nigdy nie wolno odebrać godności życiu ludzkiemu, nawet jeśli dopuścić się wielkiego zła. Współcześnie społeczeństwo dysponuje środkami, dzięki którym może zapewnić sobie bezpieczeństwo, nie pozbawiając na zawsze przestępców możliwości odmiany życia. Ponawiam wezwanie, które zawarłem w orędziu na Boże Narodzenie, aby zgodzono się położyć kres karze śmierci – praktyce okrutnej i zarazem niepotrzebnej”⁴⁹.

Ojciec Święty w dniu 12 grudnia 1999 roku, po odmówieniu modlitwy Anioł Pański ogłosił, iż „Dzisiaj w Koloseum odbędzie się uroczystość, która ma być częścią światowej kampanii na rzecz wprowadzenia moratorium na karę śmierci. Wielki Jubileusz to szczególnie sprzyjająca sposobność, aby rozwijać na świecie coraz bardziej dojrzałe formy poszanowania życia i godności każdego człowieka. Dlatego raz jeszcze kieruję apel do wszystkich rządzących, aby dążyli do międzynarodowego porozumienia, które pozwoli znieść karę śmierci, jako że <przypadki, w których zabicie winowajcy jest absolutnie konieczne, są dziś bardzo rzadkie, a może nawet nie istnieją w praktyce>(KKK,2267)”⁵⁰.

W jakże istotnym dla Chrześcijaństwa oraz symbolicznym Roku Jubileuszowym 2000 Jan Paweł II zaapelował ponownie o wprowadzenie moratorium na wykonywanie kary śmierci. Podczas koncertu, jaki odbył się w Watykanie w celu uczczenia 20 lat Jego pontyfikatu, Papież uroczyście ogłosił, że cieszą Go wszelakie inicjatywy mające na celu wyeliminowanie najokrutniejszej z kar.

⁴⁸ Jan Paweł II, *Niech kontynent nadziei będzie także kontynentem życia*, msza św. w bazylice Matki Bożej z Guadalupe w dniu 23 stycznia 1999 roku w Meksyku, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/homilie/guadalupe_23011999.html [1.04.2016].

⁴⁹ Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas Mszy św. na stadionie Trans World Dome* w dniu 27 stycznia 1999 r., <http://www.nauczaniejp2.pl/dokumenty/wyswietl/id/1004/pkt/5/pos/14/haslo/obrona+%C5%BCycia,+ochrona+%C5%BCycia> [1.04.2016].

⁵⁰ Jan Paweł II, *Przygotujmy mieszkanie dla Chrystusa*, Rozważanie przed modlitwą Anioł Pański w dniu 12 grudnia 1999 r., http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/modlitwy/ap_12121999.html [1.04.2016].

Wypowiedzią tą dał dowód solidarności z inicjatywą włoskiej grypy parlamentarnej, która walczyła o zaprzestanie stosowania kary śmierci w krajach gdzie obowiązuje ona nadal w prawodawstwie karnym⁵¹.

Jan Paweł II w czasie homilii wygłoszonej podczas Eucharystii w rzymskim więzieniu *Regina Caeli*, zwracając się do osadzonych w zakładzie więźniów, przypomniał, iż „Kara bowiem nie może być jedynie formą odpłaty ani tym bardziej przybierać kształtu społecznego odwetu czy zinstytucjonalizowanej zemsty. Kara i więzienie mają sens wówczas, gdy potwierdzając zasady sprawiedliwości i zapobiegając przestępkości służą zarazem odnowie człowieka, dając tym, którzy popełnili błąd, możliwość zastanowienia się i odmiany życia, aby mogli włączyć się na nowo w życie społeczeństwa jako jego pełnoprawni członkowie”⁵².

Podczas przemówienia do uczestników Konferencji Ministrów Rady Europy w dniu 3 XI 2000 roku Ojciec Święty wyraził radość, iż Rada Europy „zdołała doprowadzić do zniesienia kary śmierci w prawodawstwie większości swoich państw członkowskich” oraz oczekuje, iż owo szczytne rozstrzygnięcie zostanie rozszerzone na cały świat⁵³.

Również w przesłaniu Jana Pawła II na XI Światowy Dzień Chorego z 11 lutego 2003 roku, Papież potępił stosowanie kary śmierci twierdząc, iż jest ona jednym z elementów sprzecznego z orędziem ewangelicznym, modelem społeczeństwa ukształtowanego przez kulturę śmierci⁵⁴.

W czasie pontyfikatu Jana Pawła II, stały obserwator Stolicy Apostolskiej przy organizacjach międzynarodowych w Wiedniu, prałat Dominique Rezeau podczas swego przemówienia w dniu 4 kwietnia 2000 roku na forum Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie obradującej na temat „Prawa człowieka a nieludzkie kary”, apelował o konieczność powszechnej eliminacji kary głównej z systemów prawnych poszczególnych państw⁵⁵. Prałat w swym

⁵¹ Lekcje religii z Janem Pawłem II, *Czytamy Papieża. Kara śmierci i genetyka*, 29 marca 2007 r. – z. 11, *Etyka*, cz. II: *Kara śmierci, genetyka*, dodatek do „Gazety Wyborczej”, s. 10.

⁵² Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas Eucharystii w rzymskim więzieniu „Regina Caeli” w dniu 9 lipca 2000 r.*, <http://www.nauczaniejp2.pl/dokumenty/wyswietl/id/1501/pos/7/haslo/kara,%20system%20karny,%20sprawiedliwosc%20karna> [1.04.2016].

⁵³ Jan Paweł II, *Wartości religijne i moralne wspólnym dziedzictwem. Przemówienie do uczestników Konferencji Ministrów Rady Europy z dnia 3 XI 2000 r.*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/rada_europy_03112000.html [1.04.2016].

⁵⁴ Jan Paweł II, *Orędzie Jana Pawła II na XI Światowy Dzień Chorego z 11 lutego 2003 roku, „Myśmy poznali i uwierzyli miłości, jaką Bóg ma ku nam”*, http://www.sluzbazdrowia.com.pl/pdf/oredzia_papieza.pdf [1.04.2016].

⁵⁵ http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x48643/kara-smierci-w-nauczaniu-kosciola/ [1.04.2016].

przemówieniu przypomniał wypowiedzi krytykujące karę śmierci autorstwa abp. Jeana-Luisa Taurana z watykańskiego Sekretariatu Stanu oraz abp. Renato Martino, będącego stałym obserwatorem Stolicy Apostolskiej przy ONZ w Nowym Jorku. Wskazał również na wielokrotne apele samego Jana Pawła II o powszechne zniesienie kary głównej oraz na propozycję Papieża, aby z okazji Wielkiego Jubileuszu 2000 Roku „na całym świecie doszło do międzynarodowego konsensusu w sprawie zniesienia kary śmierci”⁵⁶.

Należy zauważyć swoiste „stopniowanie” Ojca Świętego w sprzeciwie wobec kary głównej. Z upływem czasu Jego apele potępiające teź karę, stawały się bardziej bezkompromisowe i stanowcze. Nie posiadały już charakteru postulatycznego, ale kategoryczny wobec całkowitego wyeliminowania kary śmierci z wszelakich systemów prawnych na całym świecie⁵⁷.

Jan Paweł II dokonał swego rodzaju zaszczepienia nauki sprzeciwiającej się wymierzaniu najwyższej z kar, a ta dojrzewiała w Kościele, tak za jego życia, jak i po Jego śmierci, i tak, dziś duża grupa hierarchów Kościoła podziela zdanie Papieża Polaka. Widoczne jest to m.in. w rozlicznych apelach Benedykta XVI, który często wypowiadał się w tonie potępiającym stosowanie kary śmierci.

Następca Papieża Polaka na Stolicy Piotrowej kontynuując nauczanie swego poprzednika, wzywał do zniesienia kary głównej m.in. podczas audiencji generalnej gdy zwrócił się do uczestników spotkania zorganizowanego przez Wspólnotę *Sant'Egidio* pod hasłem „Nie ma sprawiedliwości bez poszanowania życia” – „Wyrażam nadzieję, że wasze rozważania stanowią zachętę dla inicjatyw politycznych i prawnych promowanych przez coraz większą liczbę państw na rzecz wyeliminowania kary śmierci oraz kontynuowania dokonywania istotnego postępu w dostosowaniu prawa karnego zarówno do ludzkiej godności uwięzionych jak i skutecznego zachowania ładu publicznego”⁵⁸.

Również obecny papież Franciszek zdecydowanie sprzeciwia się okrucieństwu kary głównej – „Dla państwa prawa kara śmierci jest porażką, gdyż zmusza do zabijania w imię sprawiedliwości”⁵⁹.

Jakże silnie brzmią słowa zamieszczone w miesięczniku niemieckich jezuitów *Stimmen der Zeit*, gdzie w lipcowym numerze z roku 2000 czytamy, iż Papież Jan Paweł jest największym na świecie orędownikiem zniesienia kary

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ D. Szeleszczuk, dz.cyt., s. 289.

⁵⁸ <http://ekai.pl/wydarzenia/watykan/x48716/benedykt-xvi-apeluje-o-zniesienie-kary-smierci/> [1.04.2016].

⁵⁹ http://pl.radiovaticana.va/news/2015/03/20/papie%C5%BC_o_karze_%C5%9Bmierci_jest_pora%C5%BCk%C4%85_pa%C5%84stwa_prawa/1130908 [1.04.2016].

śmierci. Ks. Martin Maier podkreślił, że to dzięki Papieżowi ruch abolicjonistyczny nabrał nowej dynamiki. W dalszej części artykułu przypomniano, iż już w grudniu 1992 roku Papież Polak zaapelował do przywódców wszystkich państw o porozumienie ogólnoświatowe mające na celu powszechne zniesienie kary śmierci⁶⁰.

P. Mazurkiewicz podnosi, iż mając na uwadze katolicką naukę na temat kary głównej, wywnioskować można, że „ktoś kto jest dzisiaj zwolennikiem utrzymania kary śmierci w systemie penitencjarnym nie jest w niezgodzie z doktryną Kościoła, ale postawa ta nie koresponduje z ewolucją nauki katolickiej w tej kwestii, czy też z osobistą wrażliwością moralną Jana Pawła II⁶¹. Moim zdaniem jednakże zachowanie kary głównej kłóci się i pozostaje w niezgodzie z nową, rzec można doktryną Kościoła w tejsze kwestii, tak zdecydowanie zmodyfikowaną nauczaniem zapoczątkowanym przez Jana Pawła II a następnie kontynuowanym przez Jego następców.

Z kolei J. Jasiński charakteryzując współczesne stanowisko Kościoła katolickiego względem stosowania kary głównej stwierdza, że jest ono negatywne i najbliższe abolicji *de facto*. Kościół uznaje prawo władzy państwowej do zachowania w ustawodawstwie krajowym kary głównej co przypomina pozycję retencjonistyczną. Aczkolwiek z drugiej strony, właśnie głównie dzięki nauczaniu Jana Pawła II uznaje, że stosowanie tejsze kary nie jest niezbędne a wręcz bezcelowe⁶².

T. Pieronek, sprzeciwiając się stosowaniu kary głównej argumentuje, iż jeśli jest się zwolennikiem kary śmierci, to nie sposób być jednocześnie katolikiem w zgodzie z powszechnym nauczaniem Kościoła⁶³. Biskupem twierdzi, iż istnieją obecnie wystarczające środki izolowania przestępców oraz wymierzenia im takiej kary, która obok faktu, iż będzie dotkliwa to równocześnie nie będzie społecznie obciążać innych, ponieważ skazani mogą na swój pobyt w zakładzie karnym zapracować. Przy jednoczesnym wyrzeczeniu się kary śmierci, państwo posiada możliwość skutecznego więc zabezpieczenia społeczeństwa poprzez skutecznym system penitencjarny, przed najokrutniejszymi przestępcami⁶⁴.

⁶⁰ Lekcje religii z Janem Pawłem II. *Czytamy Papieża. Kara śmierci i genetyka*. 29 marca 2007 r. – z. 11, *Etyka*, cz. II: *Kara śmierci, genetyka*, dodatek do „Gazety Wyborczej”, s. 10.

⁶¹ P. Mazurkiewicz, *Kara śmierci w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 2009, vol. XXII/1, s. 213.

⁶² J. Jasiński, dz.cyt., s. 55–56.

⁶³ <http://www.wprost.pl/ar/281087/Chcesz-kary-smierci-To-nie-nazywaj-sie-katolikiem/> [1.04.2016].

⁶⁴ Tamże.

Słusznie stwierdza J. Kaczkowski, iż „W momencie gdy sami zaczniemy posuwać się do nieludzkiego traktowania, przegrywamy moralnie – jako społeczeństwo, jako Kościół, jako cywilizacja. Kara zakłada odpłatę, ale odpłata nie może być zimną zemstą, zwłaszcza w Kościele”⁶⁵.

4. Zakończenie

Rzec można, iż „siła głosu” Jana Pawła II w kwestii kary śmierci nadal brzmi w Kościele katolickim. Papieża Polaka wielokrotnie nazywa się Papieżem praw człowieka. Spowodowane jest to faktem, iż Karol Wojtyła w całym swym życiu i nauczaniu promował i stał na straży owych praw. Z racji fundamentalnego charakteru prawa do życia, potępił On karę śmierci, której stosowanie uprzednio znajdowało akceptację w katolickiej doktrynie. Był więc ów Papież prekursorem ruchu abolicjonistycznego w Kościele. Ukazał, iż państwo nie powinno mieć moralnego prawa do uśmiercania, nawet jeśli jest to wyrok sądu na okrutnym przestępcy. Kara główna pobudza w ludziach złe instynkty i prowadzi do spirali okrucieństwa. Ponadto wielokrotnie jest ona karą dyskryminacyjną, a przecież samą dyskryminację na przestrzeni swego pontyfikatu Papież zdecydowanie potępił. Eliminacja kary śmierci w praktycznie całej Europie, za wyjątkiem Białorusi, to w dużej mierze triumf chrześcijaństwa i jego nauki miłosierdzia i przebaczenia. Współczesna nauka chrześcijaństwa dotycząca kary śmierci, którą zawdzięczamy Janowi Pawłowi II, winna teraz oddziaływać na kraje gdzie kara ta nadal istnieje w systemach prawnych. Papież ukazywał świętość i nakaz poszanowania godności każdego człowieka. Każdej osobie okazać należy pomoc w poprawie i nawróceniu. Przestępca winien więc posiadać szansę wynagrodzenia swych win i ich odpokutowania. Zabicie go wyrokiem sądowym jest wobec tego pogwałceniem praw człowieka, które przecież odnoszą się do każdej osoby. Kara śmierci nie jest wobec tego karą a jedynie eliminacją. A więc nie zemsta a sprawiedliwość i humanitaryzm winny charakteryzować współczesny system prawa karnego. Kara główna odbiera możliwość resocjalizacji i poprawy i ze swej natury jest barbarzyńska, niehumanitarna i całkowicie nieprzystająca do współczesnego systemu wartości moralnych. Jest ponadto m.in. nieużyteczna, nieodwracalna i nieskuteczna. Dzięki istniejącym dziś środkom izolacyjnym to one winny zabezpieczać społeczeństwo przed okrutnymi zbrodniarzami. Aczkolwiek i kara pozbawienia wolności winna cechować się pomimo swej surowości, poszanowaniem humanitaryzmu.

⁶⁵ J. Kaczkowski, *Życie na pełnej petardzie*, Kraków 2015, s. 146. Wywiad z Autorem przeprowadził P. Żyłka.

Kara np. dożywotniego pozbawienia wolności eliminuje przestępcę ze społeczeństwa ale nie eliminuje życia skazańca.

Należy zgodzić się z poglądem, iż nauczanie Ojca Świętego o karze śmierci, winno być wskazówką, w jaki sposób budować cywilizację miłości⁶⁶. Jan Paweł II „zachęca nas, abyśmy na wszystkie te przejawy budowania cywilizacji miłości patrzyli przez pryzmat znaków nadziei. Pragnie także naszego aktywnego włączenia się w to dzieło, zarówno na poziomie prawa, jak i na płaszczyźnie aksjologicznej”⁶⁷. Ojciec Święty zajmując się nad problematyką kary głównej „sięgał do najbardziej zasadniczej, antropologicznej i teologicznej argumentacji za życiem w ogóle, przeciwko zadawaniu śmierci drugiemu człowiekowi, a więc także przeciwko karze śmierci” i dzięki swemu apostołskiemu autorytetowi czerpał On do samych podstaw „orędzia chrześcijańskiego”, poszukując w nim odpowiedzi na pytanie o celowość wymierzania teź najokrutniejszej z kar⁶⁸.

Korzystanie z kary śmierci nie spełnia ani leczniczego, ani resocjalizacyjnego, ani tym bardziej odstrasżającego celu. Również mając na uwadze tzw. aspekt defensywny, wskazywany w dokumentach Magisterium Kościoła, to uznać należy, iż w nowożytnych społeczeństwach jest on możliwy za pomocą innych środków represji bez konieczności fizycznej eliminacji sprawcy przestępstwa⁶⁹. Można uznać, iż „Objawienie Boże” zachęca do eliminacji kary śmierci wedle wypływającej z doktryny chrześcijańskiej zasady, iż złu należy przeciwstawić jeszcze większe dobro. Sama zaś postawa abolicjonistów odnajduje swój najmocniejszy argument w postawie Jezusa Chrystusa i Jego podejścia do grzeszników oraz nieprzyjaciół⁷⁰.

Encyklika *Evangelium vitae* to pierwszy dokument papieski, który jest stanowczym głosem mającym na celu wyeliminowanie kary śmierci. Stanowisko Kościoła Katolickiego ewoluowało w tej kwestii na przestrzeni lat: od popierania tej kary w czasach starożytnych i średniowiecza, poprzez dialog i próbę poszukiwań sprawiedliwego wymiaru kar, aż po sprzeciw wobec zabijania przestępców wyrokiem sądu, w majestacie prawa.

Należy zgodzić się z tezą, iż Jan Paweł II nie tylko przyczynił się do zmiany stanowiska Kościoła katolickiego w kwestii omawianej problematyki ale również wpłynął na zmianę mentalności wielu katolików. Dzięki Jego nauczaniu

⁶⁶ D. Szeleszczuk, dz.cyt., s. 291.

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ P. Nitecki, *Jan Paweł II o karze śmierci*, http://www.nowezycie.archidiecezja.wroc.pl/stara_strona/numery/092006/03.html [1.04.2016].

⁶⁹ *Encyklopedia Chrześcijaństwa...*, dz.cyt., s. 327.

⁷⁰ Tamże.

wielu wiernych dostrzegło bezcelowość teźże kary a sam Papież podkreśliłmy uznawał ją za element „kultury śmierci”⁷¹.

Prawo odwetu jest niezgodne z duchem Nowego Testamentu, który jest swoistą „Księgą miłości”. Tam zasada *ius talionis* zastąpiona jest zasadą miłosierdzia i przebaczenia. Niechaj i chrześcijanie postępują więc zgodnie z nauką Jezusa Chrystusa, niechaj życie będzie świętością, której nie można unicestwić w imię żadnych praw stanowionych przez człowieka. Prawo pozwalające na zabijanie zawsze pozostanie bezprawiem wedle moralności i etyki religii chrześcijańskiej.

Jan Paweł II był świadkiem nadziei, obrońcą życia, przeciwnikiem kary śmierci.

Bibliografia

Boniecki A., Kolenda-Zalewska K., *Zrozumieć Papieża. Rozmowy o Janie Pawle II*, Kraków 2012.

Encyklopedia Chrześcijaństwa. Historia i współczesność. 2000 lat nadziei, Kielce 2000.

Glombik K., *Ecclesia non sinit sanguinem. Kara śmierci w tradycji Kościoła katolickiego*, „Ateneum Kapłańskie” 2003, z. 3 (565), t. 140, http://web.diecezja.wloclawek.pl/Ateneum/glombik_565.htm.

http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x48643/kara-smierci-w-nauczaniu-kosciola/.

<http://ekai.pl/wydarzenia/watykan/x48716/benedykt-xvi-apeluje-o-zniesienie-kary-smierci/>.

http://pl.radiovaticana.va/news/2015/03/20/papie%C5%BC_o_karze_%C5%9Bmierci_jest_pora%C5%BCk%C4%85_pa%C5%84stwa_prawa/1130908.

<http://religia.tv/index.php?typ=beatyfikacjanews&id=824>.

http://www.centrumjp2.pl/wikip2/index.php?title=Kara_%C5%9Bmierci.

http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/urbi/documents/hf_jp-ii_mes_25121998_urbi_pl.html.

<http://www.wprost.pl/ar/281087/Chcesz-kary-smierci-To-nie-nazywaj-sie-katolikiem/>.

Jan Paweł II, *Encyklika Evangelium Vita*, [w:] *Encykliki Ojca Świętego Bł. Jana Pawła II*, Kraków 2011.

⁷¹ <http://religia.tv/index.php?typ=beatyfikacjanews&id=824> [22.06.2012].

- Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas Eucharystii w rzymskim więzieniu „Regina Caeli” w dniu 9 lipca 2000 r.*, <http://www.nauczaniejp2.pl/dokumenty/wyswietl/id/1501/pos/7/haslo/kara,%20system%20karny,%20sprawiedliwość%20karna>.
- Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas Mszy św. na stadionie Trans World Dome w dniu 27 stycznia 1999 r.*, <http://www.nauczaniejp2.pl/dokumenty/wyswietl/id/1004/pkt/5/pos/14/haslo/obrona+%C5%BCycia,+ochrona+%C5%BCycia>.
- Jan Paweł II, *Niech kontynent nadziei będzie także kontynentem życia, msza św. w Bazylice Matki Bożej z Guadalupe w dniu 23 stycznia 1999 roku w Meksyku*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/homilie/guadalupe_23011999.html.
- Jan Paweł II, *Orędzie Jana Pawła II na XI Światowy Dzień Chorego z 11 lutego 2003 roku*, „*Myśmy poznali i uwierzyli miłości, jaką Bóg ma ku nam*”, http://www.sluzbazdrowia.com.pl/pdf/oredzia_papieża.pdf.
- Jan Paweł II, *Przebacz a zaznasz pokoju, Orędzie na XXX Światowy Dzień Pokoju z 1 stycznia 1997 r.*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/pokoj1997_08121996.html.
- Jan Paweł II, *Przygotujmy mieszkanie dla Chrystusa, Rozważanie przed modlitwą Anioł Pański w dniu 12 grudnia 1999 r.*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/modlitwy/ap_12121999.html.
- Jan Paweł II, *Wartości religijne i moralne wspólnym dziedzictwem. Przemówienie do uczestników Konferencji Ministrów Rady Europy z dnia 3 XI 2000 r.*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/rada_europy_03112000.html.
- Jasiński J., *Kościół wobec kary śmierci*, „Państwo i Prawo” 1995, R. L, z. 7 (593).
- Kaczkowski J., *Życie na pełnej petardzie*, Kraków 2015.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, <http://www.katechizm.opoka.org.pl/rkk-kIII-2-2.htm>.
- Lekcje religii z Janem Pawłem II. *Czytamy Papieża. Kara śmierci i genetyka*, 29 marca 2007 r., z. 11, *Etyka*, cz. II: *Kara śmierci, genetyka*, dodatek do „Gazety Wyborczej”.
- Marek A., *Prawo karne w pytaniach i odpowiedziach*, Toruń 2004.
- Marek A., *Prawo karne*, Warszawa 2009.
- Mazurkiewicz P., *Kara śmierci w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 2009, vol. XXII/1.
- Mitera M., *Kara śmierci – historia i współczesność*, [w:] M. Mitera, M. Zubik, *Kara śmierci w świetle doświadczeń współczesnych systemów prawnych*,

- Warszawa 1998, <http://www.hfhrpol.waw.pl/pliki/MarekZubikKaraSmierciWSwietleDoswiadczenWspolczesnychSystemowPrawnych.pdf>.
- Nitecki P., *Czy Kościół dopuszcza karę śmierci?*, „Nowe życie” 2010, nr 11, http://www.nowezycie.archidiecezja.wroc.pl/stara_strona/numery/112010/10.html.
- Nitecki P., *Jan Paweł II o karze śmierci*, http://www.nowezycie.archidiecezja.wroc.pl/stara_strona/numery/092006/03.html.
- Paprzycki L., Paprzycki R., *Chrześcijański punkt widzenia*, „Palestra” 2001, nr 3–4, http://palestra.pl/upload/14/22/52/1422525801_.pdf.
- Shannon T., *Chrześcijaństwo*, [w:] P. Morgan, C. Lawton (red.), *Problemy etyczne w tradycjach sześciu religii*, Warszawa 2007.
- Skarbiec myśli Jana Pawła II*, Wrocław 2006.
- Staniek E., *Strażnicy życia i sprawiedliwości, rekolekcje dla lekarzy i prawników*, Kraków 2009.
- Stawrowski Z., *Dylematy kary śmierci na antropologicznym tle*, „Chrześcijaństwo, świat polityka. Zeszyty społecznej myśli Kościoła” 2015, nr 2 (19), http://www.chsp.waw.pl/images/wydania/2015/2/19_Stawrowski.pdf.
- Szeleszczuk D., *Stanowisko Jana Pawła II wobec kary śmierci*, [w:] A. Grześkowiak (red.), *Zagadnienia prawa karnego na tle nauczania Jana Pawła II*, Lublin 2006.
- Tokarczyk R., *Prawa narodzin, życia i śmierci*, Warszawa 2010.
- Wywiad z Janem Turnauem przeprowadzony przez Michała Stangreta*, <http://www.emetro.pl/emetro/1,85648,5793244.html>.
- Zoll A., *Kara śmierci – refleksje prawne z perspektywy chrześcijańskiej*, „Chrześcijaństwo, świat polityka. Zeszyty społecznej myśli Kościoła” 2015, nr 2 (19), http://www.chsp.waw.pl/images/wydania/2015/2/19_Zoll.pdf.